

אם מוציאים מהם לצורך קבורה בעל כרחם — כי בכל אופן מוציאים; אם משום כפרה או משום בזיון המת (חדושי הר"ן).

מפשט דברי התוס' (ותורא"ש) נראה שסוברים שאין למת בזיון כל ששוכב על מטתו, אפילו לא נקבר. ושמא אף על פי שאין כאן בזיון, מ"מ כבודו בקבורה דלא גרע מהספד, הלכך כופים את היורשים לקברו.

'יקרא דשכבי' — לא שהנפטר שהוא בעולם האמת, זקוק לכבוד שאנו מכבדים לו כאן, אלא גם כבודו של הנפטר נצרך הוא בשביל החיים, לכבד את המת ולקחת מוסר מדרכיו ומעשיו של הנפטר וכדו'. [וכל הנפקותא שבנידון כאן הוא רק לענין אמר לא תספדוה או לאפוקי מיורשין, אבל באמת גם לפי הצד 'יקרא דשכבי' הוא לטובת החיים, כאמור] (עפ"י חכמה ומוסר ח"ב רסב).

ולא כן כתב בספר מכתב מאליהו (ח"ד עמ' 169), זו לשונו:

'... מי שהיה דבוק בחייו בשאיפות הגשמיות, לא רק שמתקשה להיפרד מהם בשעת מיתתו, אלא גם לאחר יציאת הנפש מן הגוף עדיין היא סובלת מאד מזה ומשתוקקת היא לחזור אל הגוף; והיינו יסורי חיבוט הקבר ודין כף הקלע המוזכרים בגמרא (סנהדרין מז: ושבת קנב:). ועיין מה שביאר בזה הגר"א ז"ל (אבן שלמה י, יא).

ומטעמי דיני האבילות הוא להשתתף עם הנפטר בצער זה; היינו שגם אנו מתאבלים עמו על שניטלו ממנו חיי העולם הזה. וגם ענין ההספד, אמרו ז"ל שהוא מטעם 'יקרא דשכבי', היינו שהודיעונו חז"ל שדבר זה הנאה הוא לנפטר, כי עדיין הוא נהנה מהכבוד שנותנים לו בעולם הזה.

ועיין רש"י סנהדרין (מד:): מעשה דבעיא מוכסא, שהיתה סיבה שהחלילו ארונותיהם של החכם והמוכס ולקחו ארונו של המוכס הרשע והספידו עליו בחשבם שזה ארונו של החכם, וזה היה שילום שכר לרשע על דבר טוב שעשה בחייו שעל כן זכה שיקברוהו בכבוד גדול כזה. ולכאורה קשה, איזה כבוד היה זה למוכס, הרי אמרו בפירוש שמכבדים לחכם ולא לו? אלא שמכאן רואים שנשארים בנפש כל אותם הענינים שהיו נמצאים בה בעולם הזה, והרי רואים שהאדם נהנה מהכבוד המדומה שנותנים לו בני אדם אף שידוע היטב שבלבם אין מכבדים אותו כלל אלא שמקויים להשיג ממנו איזו תועלת, ואעפ"כ הוא נהנה מזה ומשתדל בכל מיני תחבולות להשיגו...!

דף מז

'אין קוברין רשע אצל צדיק' — כתב בגליון מהרש"א (יו"ד ססב,ה): 'אין קוברים' — לכתחילה, אבל בדיעבד שכבר קברוהו — אין מפנים. שהרי ודאי לאחר שנתעכל הבשר אין מפנים, שכבר נתכפר (כדלהלן), והרי הפוסקים לא הזכירו חילוק אם נתעכל הבשר אם לאו — משמע שנקטו שבכל אופן בדיעבד אין מפנים.

ואין חילוק לענין זה בין רשעים בשאר עבירות ובין כאלו שאין להם חלק לעולם הבא כמינים ואפיקורסים — אין לפנות בדיעבד. ואולם לענין ישראל הנקבר אצל נכרי, אפשר שאף בדיעבד יש לפנותו (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ג קמז).

'אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה... אימא כישן דמי' — התוס' מפרשים שאינו כישן ממש, שהרי בשעה שהוא שוטה אין מקריבים ואילו עבור הישן — מקריבים. ברם הרמ"ה כתב שאין ראוי להקריב

קרבן לישן, ד'לרצונו' כתיב. [ומה שהקשו בתוס' מהשולח חטאתו ממדינת הים, מקריבים אותו בחזקת שהוא קיים, ואין חוששים שמא הוא ישן — כתב רבנו יונה שאינה קושיא, שיש להעמיד בשעה שאין דרך בני אדם לישן].

(ע"ב) 'מיתה וקבורה בעינן... בעינן נמי עיכול בשר' — ודוקא בהרוגי בית דין, אבל הרוגי מלכות שנהרגו שלא בדין, מיד שמתו נתכפר להם, שהרי קורא להם הכתוב 'עבדיך' הגם שלא בא לקבורה — נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים, וכדלעיל. ומכאן שאדם רשע שנרצח על ידי עכו"ם, יקבר בקברי אבותיו (עפ"י חתם סופר יו"ד שלג. וכן הוא הדין למינים ואפיקורסים שאין להם חלק לעולם הבא, בנהרגו ע"י עכו"ם הרי קראם הכתוב 'עבדיך' ונתכפרו מיד. עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ג קמו. וכן משמע בחדושי הר"ן, שהרוגי מלכות מתכפרים במיתתם, אפילו היו מאותם שנאמר עליהם אין להם חלק לעוה"ב).

'קבריה דרב הוו שקלי מיניה עפרא...' — כיוצא בזה נזכר במסכת שבת (סו. לפירוש הערוך ערך 'סכר'), שימוש לרפואת 'אשתא' בעפר קברים. ואף בדורות האחרונים היו נוהגים להשתמש בעפר קברות לחולי הקדחת; ע' למשל בשו"ת שבות יעקב (ח"ג צד) שנשאל על כך, אם יש להתיר הדבר. וכן מובא בספר סגולות ישראל (מערכת ק,א), כמה סיפורים אודות הקדחת שארעה בעיר נעזין. 'היה מפורסם בדוק ומנוסה שמי שנחלה מחולי זה יטול מעפר הקרקע מקבר הרה"ק מהרד"ב ולה"ה וצורך בחלוקו ונתרפא מחולי זה תיכף ומיד'. ע"ע בספר מרחשת ח"א סוס"י א. מובא כ"ז ועוד, בספר מגדים חדשים שבת שם.

*

'איש משכיל, בלמדו ענין משפטים לא ישיב עינו ממש מהאהבה וחיבה שהוא מוצא שם, שהוא ממש עד כלות הנפש. ושם רואים את ה'זחכו ממתקים'. כל אות ואות שבתורה הקדושה הוא 'אין סוף'. לכל תכלה ראיתי קץ, רחבה מצותך מאד. כל 'לא תעשה' שבתורה, כל עבירה ועבירה הריהי 'אין סוף', וכשעובר אדם על איזו עבירה כגון 'לא תגנובו', הרי גדול עונו מנשוא, ועונשו עד לאין סוף. ודינו נורא ומי יכלנו. ובמה יתכפר, ולבנון אין די בער בכדי לכפר על עון קל שלו?! ואיך לא ישתומם מגודל החיבה והאהבה שיש במשפט, דמכל העונש והדין מתפטר הוא בפרוטות אחדות ממש! והלא כתב הרמב"ן בספר הגמול שכל יסורי איוב הם כלא וכאין נגד צער כל דהו בעולם הבא, ובפרשה זו רואים אנו איך שעל ידי ענשים קטנים בעולם הזה, על ידי פרוטות אחדות, יוצא האדם נקי מכל הגיהנם של עוונות גדולים וחמורים. גנב אדם — הרי עבר על 'לא תעשה' שבתורה, ומתנקה מעונו על ידי פרוטה אחת; וכן נזיקין, וכן יציאת עבד בראשי אברים... (דעת חכמה ומוסר' לרבי ירוחם ממיר, ח"א קי).

*

'... אנו הרי מדמים בנפשנו שפרשת משפטים היא מהדברים המובנים לנו על פי השכל. ובאמת הרי הפטור של גנב על ידי כפל וד' וה' הוא אותו 'חק' כפרה אדומה. וכל ענין המשפטים הוא

רק קיום מדת משפט. ואין שם מקום להרגשים של עונש או נקימה ונטירה, כי אם קיום משפט. וזהו כל ענין הדינים — 'עשות משפט'; כשמחייבים את הגנב בתשלומים, הוא רק משום חיוב קיום המשפט. ובכל משפטי התורה, מהקלים שבהם עד 'מות יומת', אין משהו של שנאה, כי אם 'משפט'.

וזה רואים אנו מכל פרשת משפטים: הודה מעצמו — פטור, ואם חייבוהו בית דין — חייב כפל. ובשלמו הקרן עם הכפל, נפטר לגמרי מבלי שתשאר שום טינא על הגנב בלב הבעלים. שכל ענין התשלומין הוא מחיוב קיום המשפט, מבלי שיהיה כאן שייכות כלל להרגשתו של אדם. טרם שבקש מחילה, הריהו רשע גמור בעיניו — 'נקיט ליה בליביה', ותיכף אחרי בקשו מחילה — כבר סולק הכל והריהו צדיק גמור, שכבר קיים מדת משפט.

וזהו שכתב החכם לוצטו במסילת ישירים ש'תורה מביאה לידי זהירות' — היינו, על ידי לימוד שכר ועונש. שכשולמדים משפטי התורה, איך שהדברים העמדו על כחוט השערה מבלי שיהיה לאדם שייכות בהם כלל, וכל הרגשיו ומבטיו צריך שיתנהלו על פי מדת משפט, שע"י בקשת המחילה של חבריו, כל השקפתו עליו מתהפכת בתכלית ההיפוך — רואים את 'חוט השערה' שבמשפט, ומתוך כך באים לידי זהירות' (שם קיג).

דף מח

זרבא מאי טעמא לא גמר מעגלה ערופה? אמר לך: משמשין ממשמשין גמרינן, לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדושה' — התוס' פרשו שאלת הגמרא, מדוע רבא אינו לומד את שיטתו שהזמנה לאו מלתא מעגלה ערופה שלפי דבריו במקום אחר אין ירידתה לנחל אוסרתה.

ותמה הגרעק"א (בשו"ת ג) אם כן מה מתרץ הגמרא 'משמשים ממשמשים גמר לאפוקי עגלה ערופה דגופה קדושה היא', עדיין יש ללמוד בקל-וחומר מעגלה ערופה שאפילו בגוף הקדושה הזמנה לאו מלתא, כל שכן בתשמישים.

ובספר ארץ הצבי (לד) כתב לישיב בשם רבו הגרי"ד סולובייציק ז"ל, בהקדם קושיית הנצי"ב (העמק שאלה קלג סק"ט) על מה שאמרו (ב"מ נו:): בונין [בנין עבור הקדש] בחול ואחר כך מקדישין. וקשה למאן דאמר הזמנה מילתא מה חילוק יש בדבר, מכל מקום נאסר משעה שבונים?

ויש לבאר, שדין 'הזמנה' אין בכחו ליצור איסור, אלא רק במקום שכבר קיים איסור, אנו אומרים שאפשר להטפיל אליו דבר ע"י 'הזמנה', וממילא חל עליו האיסור של העיקר הקיים בעולם, הלכך כאשר בונים בחול ועדיין אין מקדישים, אין נאסר משום 'הזמנה' שהרי עדיין אין שם הקדש שאליו הוא מטפיל את מה שמזמין.

ומאותה הסיבה עגלה ערופה שהיא גופא קדושה, אין שייך בה הזמנה כלל, כי אי אפשר שיהא הדבר אסור ע"י שעומד ומזומן להיות אסור. ורק אם קיים כבר איסור והוא מזמין אליו דבר אחר, שייך ענין 'הזמנה'. וכגון מזמין בגד למת קיים, על ידי ההזמנה חל על הבגד דין משמשי המת, וכשם שהמת אסור בהנאה, כך המשמשים הטפלים אליו נאסרים שנקרא עליהם שם המת (כמו שכתב רש"י). אבל האורג בגד עבור החי לכשימות, מבואר בסוגיא שאינו נאסר לדברי הכל, ומדוע אין זו הזמנה, שהרי ישתמש בזה עבור מת? אלא מפני שאין כאן מת כלל, א"א שיחול על הבגדים שהם משמשי המת, שאין שייך להיות טפל אם אין העיקר קיים.

הלינהו לכבודו, להביא לו ארון ותכריכים, או להביא לו מקוננות או להשמיע עליו בעיירות (מז). — אינו עובר עליו. [ואעפ"י שנאמר שההספד משום כבוד החיים הוא ולא למת, אין זה בזיון להלינו לצורך הספד. מז].

ב. כי קבור תקברנו — רמז לקבורה (בקרקע) מן התורה (רבי יוחנן משום רשב"י, 'לאיכא דאמרי'). ואף על פי שמפורש בכתוב בכמה מקומות קבורת קרקע, כגון באבות ובמשה רבינו ע"ה, אין מפורש הדבר כמצוה אלא מנהג שנהגו. ואף מקרא זה היה אפשר לפרשו בארון ולא בארץ, אלא שמריבוי תקברנו יש לדרוש קבורת ארץ.

כתבו הרמב"ן (בתורת האדם) והר"ן (בחדושיו כאן) שיוצאים ידי חובת קבורה בנתינת המת בתוך ארון בקרקע, כי תכלית הענין בגניזה גמורה בקרקע. וכתב הר"ן שכן היה מנהג התלמוד בקבורת הכוכים, שהיו נותנים שם את המת כשהוא מונח בארון. אלא מפני שאמר הכתוב כי עפר אתה ואל עפר תשוב ואמרו בהגדה שהעפר הוא רפואתו [ואף בחו"ל], טוב לקיים בו קבורת קרקע ממש שלא בהפסק. 'וכן מנהגנו בגירונה ובגלילותיה'. והרמב"ן כתב: מה שנהגו חכמי ישראל בגמרא בארונות — לאחר עיכול הבשר היה, או שהיו נוקבים ארון לארץ.

דפים מז — מז

קג. א. מי שצויה שלא לקבורו — האם שומעים לו?

ב. מי שצויה שלא יספידוהו לאחר מותו — האם שומעים לו?

ג. האם ניתן לחייב את הקרובים להוציא ממון בשביל הספד הנפטר?

ד. מת שלא נספד או לא נקבר, האם טובה וזכות היא לו אם לאו?

א. נסתפקו בגמרא האם חיוב הקבורה משום בזיון הוא, ואפילו צוה המת שלא לקבורו אין שומעים לו — שבזיון הוא לקרוביו. או שמא עיקר החיוב הוא משום כפרה (בהשפלתו והורדתו לתחתיות. רש"י), וכיון שצוה הרי אמר שאינו חפץ בכפרה (ואם גם יקברוהו אינו מתכפר. רש"י).

הבעיה לא נפשטה, הלכך קוברים אותו בכל אופן, שספק איסור הוא. וגם מוציאים ממון מהיורשים לצורך קבורה. ואפילו אין לו קרובים ואמר לא תקברוהו — אין שומעים לו, שבזיון של כל החיים הוא וגם פגם למשפחה המורחבת (עפ"י רמב"ן ועוד).

ב-ג. נסתפקו בגמרא האם ההספד בא משום כבוד החיים או משום כבוד הנפטרים. וכך היא המסקנה — משום כבודו של הנפטר, הלכך אם אמר שלא להספידו — שומעים לו. ולאידך גיסא, אם הקרובים אינם חפצים בדבר, מחייבים אותם להוציא ממון בשביל הספד הנפטר.

וכתבו פוסקים שאין מחייבים אלא מכספי הירושה. ואין הדבר ברור. (ע' יד רמה).

ד. רבי נתן אומר: סימן יפה למת שנפרעים ממנו לאחר מיתה; מת שלא נספד ולא נקבר או שחיה גוררתו או שהיו גשמים מזלפים על מטתו — זהו סימן יפה למת.

יש מפרשים 'לא נקבר' ו'לא נספד' — לפי כבודו, אבל נקבר ונספד [וחיה גררתו כלומר קודם שנקבר]. אבל לא נקבר או לא נספד כלל — אדרבה עונש הוא לו, שהרי ברשעים גמורים נאמר 'לא יספדו ולא יקברו' (עפ"י שאלות דרב אחאי — חיי שרה).

והר"ן נטה מדבריו לענין הספד, שאמנם כן עונשם של רשעים שלא יספדו, אבל אדם בינוני סימן יפה לו שקיבל ענשו בכך, ואין לנו להחזיקו ברשע גמור ולומר שהדין נתן עליו למנוע ממנו כל טובה — שהריהו אדם בינוני. ורק לענין קבורה אי אפשר שיהא זה סימן יפה בכך שנמנעה ממנו כפרה. (גם התוס' נקטו כהשאלות לענין קבורה ולא הזכירו הספד).

דף מז

- קד. א. האם קוברים רשע אצל צדיק, או רשע חמור אצל רשע קל?
ב. מי שמת או נהרג מתוך רשעו — האם יש לו כפרה במיתתו? הרוגי בית דין והרוגי מלכות, האם נתכפר להם חטאם?
ג. כהן שפרשו אבותיו מדרכי ציבור, האם נטמא להם במותם?
ד. מאימתי מתחלת האבלות?
ה. אבלות שנדחתה בתחילתה, האם נדחתה לעולם?

א. אין קוברים רשע אצל צדיק (שלכך כשקברו את נביא השקר בקבר אלישע, קם על רגליו, שלא הוכשר אצל המקום שיקבר אצלו והחייהו). וכן אין קוברים רשע חמור אצל רשע קל. ומכל מקום לא הכינו ארבע בתי קברות לחייבי ארבע מיתות ב"ד, אלא שנים בלבד — אחד לנסקלים ולנשרפים ואחד לנהרגים ולנחנקים — כי כן נתקבלה הלכה.

- א. הרמב"ם השמיט הלכה זו שאין קוברים רשע אצל צדיק. ואולם שאר פוסקים הביאוה.
ב. דוקא לכתחילה אין קוברים רשע אצל צדיק, אבל בדיעבד — אין מפנים אותו, שכבר נתכפר (עפ"י גליון מהרש"א יו"ד ססב, ה; שו"ת חת"ס יו"ד שמא; אג"מ יו"ד ח"ג קמו).
ג. בספק, כתב החתם-סופר (שם) להחמיר, שתוקף דין זה כדאורייתא, שהרי נתקבלה הלכה להתקין שני בתי קברות להרוגי בית דין (וכן נקט בפשיטות באגרות משה יו"ד ח"ד נו. וע' בשו"ת קול מבשר א).
ד. לאחר שנתעכל בשר הרשע, בגליון מהרש"א נקט שמותר לקבור העצמות אצל צדיק. ובאגרות משה (שם) פקפק בדבר, ולדעתו מסתבר שאין לקברם אצל צדיקים עד שיעברו י"ב חדש שנתכפר להם בגיהנם. ואותם שאין להם חלק לעולם הבא, אסור לקברם אצל צדיק אף לאחר מכן, מלבד בהרוגי מלכות שנתכפרו במיתתם מיד, ומותר לקברם אצל צדיק.
ה. אין קוברים צדיק וכשר ובינוני אצל חסיד גמור ומופלג. אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (עפ"י תורת האדם לרמב"ן [ממועד קטן כה.]; יו"ד ססב, ה).
ו. נראה שעדיף לקבור צדיק אצל רשע, או אף אצל נכרי, מאשר שלא לקברו כלל [כי מ"מ הקבורה מהוה כפרה, ובמה שנקבר אצלם אין נגרעת כפרתו, אלא שאיסור אחר הוא שלא לקבורו אצלם משום כבודו]. ועל כן ישראל הקבור בקברי נכרים ואי אפשר להוציאו משם אלא אם ישרפו את הגופה — אסור להוציאו (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ד נו).

- ב. הוכיחו מרב שמעיה שמי שמת [כדרך כל הארץ] מתוך רשעו, לא כפרה עליו מיתתו, ולכך אין בנו הכהן מיטמא לו, שאינו עושה מעשה עמו.
נהרג מתוך רשעו; לרב יוסף ורבא, בין שנהרג על פי בית-דין בין שנהרג שלא בדין — נתכפר לו. אלא

שהרוגי בית דין לא נתכפר להם אלא לאחר עיכול בשר, או מיד לאחר שנקבר (כן אמר רב אשי — משהחל צער חיבוט הקבר. רש"י). ולאביי לא נתכפר בהריגתו [כגון נהרגי עיר הנדחת שלא עשו תשובה] מלבד בהרוגי מלכות, כלומר שהרגוהו נכרים שלא כדין. (נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים, בשר חסידיך לחיתו ארץ).

א. הרוגי מלכות, אפילו היו מומרים ועבריינים — מתאבלים עליהם (עפ"י הגהות אשר"י פ"ג דמועד קטן; רמ"א וש"ך יו"ד שם, ה. [ומה שמשיך הרמ"א שי"א שאין מתאבלים, לא קאי אהרוגי מלכות אלא במת, כמבואר בד"מ שם ובכ"י שמה]. וע' גם באג"מ יו"ד ח"ג קמו).
 צ"ע בדברי המאירי שכתב שהרוגי ב"ד והרוגי מלכות, אין מיתתם מכפרת אלא בתשובה, [ואפילו אינה באה עד דכדוכה של נפש מכפרת]. והרי בסוגיא מבואר לכאורה שאף בנהרגו מתוך רשעותם מתכפרים.
 ב. הרוגי מלכות נתכפר להם אפילו ללא קבורה, כמשמעות המקרא (חתם סופר ועוד).
 ג. מת דרכו מתוך רשעו, משמע מגליון מהרש"א שנתכפר כשנתעכל הבשר [או מעט אחר הקבורה]. ובאגרות משה פקפק בדבר ונטה לומר שאינו מתכפר אלא לאחר י"ב חדש, אם אינו מאותם שאין להם חלק לעולם הבא.

ג. כאמור, כהן שפירשו אבותיו מדרכי ציבור, לא יטמא להם (בעמיו — בעושה מעשה עמיו).

ד. אבילות מתחלת מסתימת הגולל. (רש"י: הוא הדף הנתון על הארון לכיסוי. ורבנו תם פירש 'גולל' היא אבן גדולה הנתונה למצבה. ולדבריו כאשר אין מניחים מצבה באותה שעה, מתחלת האבלות בגמר תיקון הקבר בעפר (עפ"י תוס' תורא"ש).

ה. רב אשי אמר שלכך לא היו מתאבלים על הרוגי בית דין, מפני שהאבלות מתחלת עם סתימת הגולל, ואילו כפרתם נעשית רק לאחר זמן מועט והואיל ונדחתה האבלות בתחילתה (שלא היו ראויים להתאבל באותה שעה) — נדחתה.

ואולם הקובר מתו ברגל מונה שבעה אחר הרגל ואין אומרים הואיל ונדחה ידחה — כי שם לא נדחה לגמרי, שהרי מנחמים אותו כל הרגל (רש"י עפ"י מו"ק ט).

אכל חלב והמיר דת או שנשתטה, ושאר עניני דיחוי בקרבן — ע' בובחים יב.

ק. א. האם קבר המת ועפרו מותרים בהנאה או אסורים?

ב. מה דין הקברים הבאים, לענין התר פינויים ולענין טהרה והתר הנאה לאחר הפינוי? —
 קבר הנמצא בשדחו של אדם (שנעשה ללא רשות בעליו);
 קבר הידוע ברשותו של אדם, שנעשה מדעתו;
 קבר המזיק את הרבים (שקבור במקום הילוך הרבים ומיטמאים באהל).

א. מבואר בסוגיא שקבר החצוב בקרקע, הרי הוא 'קרקע עולם' ולא נאסר בהנאה. ואולם בנין הקבר (שהוא 'תלוש ולבסוף חברו') — אסור בהנאה, כמו המת ותכריכיו. ואפילו פינוהו ממקומו (באיסור) — נשאר באיסורו, וכדלהלן.

יש אומרים שהעפר שנטלו מהקבר וחזרו ונתנו עליו — הריהו תלוש ולבסוף חיברו ואסור בהנאה (מאירי; הר' ישעיה, מובא בטור וברמ"א יו"ד שסד, א).

אבנים הניתנים על גבי הקבר דרך ציון או דרך כבוד — כתבו ראשונים שמותרים בהנאה, שאינן חלק מהקבר (ע' מאירי כאן שאין פקפוק בהיתרן; טור וב"י יו"ד שסד עפ"י הרא"ש והרשב"א). ויש אוסרים כל מה שנעשה לכבוד המת, ולפי זה אסור להשען על האבן שנותנים על הקבר למצבה (מונא בהג"א פ"ג דמו"ק פ. וברמ"א יו"ד שם הובאו שתי הדעות. ועב"ח וט"ז).

ב. קבר הנמצא ברשותו של אדם (ויודע בעל השדה שלא צוה מעולם לקוברו שם ובגזילה נקבר שם) — מותר לפנותו [ואין חוששים שמא מת מצוה הוא שקנה מקומו — כי מת מצוה יש לו קול]. פינהו — מקומו טהור ומותר בהנאה (שאינן תורת קבר עליו. רש"י).

קבר הידוע (— שנקבר שם מדעת בעל השדה) — אסור לפנותו. פינהו — מקומו טמא (מגורה דרבנן, שגורו טומאה עולמית על הקבר כדי שלא יפנהו) ואסור בהנאה.

קבר המזיק את הרבים — מותר לפנותו. פינהו — מקומו טהור (שלא גזרו עליו, מפני הנזק) ואסור בהנאה, שאיסור תורה הוא ואינו נפקע.

א. לגרסת הרמב"ם (טומאת מת ה-ה-ו) קבר הנמצא שפינהו — מקומו טמא ואסור בהנאה עד שייבדק. וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו — מקומו טהור ומותר בהנאה. וקבר המזיק את הרבים — מפנים אותו ומקומו טמא ואסור בהנאה. והראב"ד השיג.

ב. קבר המזיק את הרבים כגון שהוא סמוך לדרך, לא אסור בהנאה כשפינהו אלא אם קדם הקבר, אבל קדמה הדרך — מקומו מותר בהנאה (עפ"י יו"ד שסד, ה).

דפים מז — מח

קו. האם הזמנה מלתא היא אם לאו? אלו נפקותות מבווארות בסוגיא בנידון זה?

האורג בגד למת — אביי אמר: אסור, הזמנה (= הכנה) — מלתא היא (שם שם מעגלה ערופה, שביירידתה לנחל נאסרת, לדעתו). רבא אמר: מותר. הזמנה לאו מלתא (שם שם מעבודת כוכבים, שאין משמשי עכו"ם נאסרים בהזמנה). ותלו בגמרא נידון זה במחלוקת תנאים. דרש מרימר הלכה כאביי. והחכמים אמרו הלכה כרבא. וכן מסקנת הסוגיא, כרבא. (וכן דעת רב חסדא).

האורג בגד לחי לכשימות, או חוצב קבר לחי לכשימות, או חוצב סתם לכשיצטרך — לא נאסר לדברי הכל.

וכן מבוואר בסוגיא שהטווה חוט לעשותו בגד למת — לדברי הכל לא נאסר. (ואולם מעות שנגבו לצורך המת, לפי תירוץ אחד בתוס' יש בהם ענין הזמנה האוסרת, משום שראויים לקנות בהן כל דבר). ולאידך גיסא, כאשר הזמין וגם נשתמש בו פעם אחת למה שהזמין — נאסר אף לדברי רבא, כגון סודר שהזמינו לצור בו תפלין וצר בו. וכן בגד שעשאו למת וכרכו בו. ואפילו רק נגע במיטה הנקברת עמו, כדלהלן].

א. יש סוברים שהזמנה לגוף הקדושה — מלתא היא, אפילו לדברי רבא (עפ"י בעל המאור; רמ"א או"ח מב, ג).

ב. התוס' והר"ן נקטו שגם לאביי אין הזמנה אוסרת בדיבור בלבד אלא עם מעשה, כגון אורג בגד או שקנאו ואמר (התוס' כתבו 'נטלו ואמר' אבל הר"ן כתב שצריך מעשה בגוף הדבר או שינוי רשות) זה היא למת, או שזרקו על המת, או שגבה מעות לצורך המת וכד'. ויש אומרים שגם בדיבור בלבד הרי זו הזמנה (ער"ן בשם רמב"ן).